

REFUGIATS vides en trànsit

Exposició concebuda i produïda pel Programa de Cooperació Internacional de la Fundació "la Caixa"

Fotografies Sergi Càmara

Vídeo documental Marc Beneria

Obra Social
Fundació "la Caixa"

Refugiats. Vides en trànsit

Actualment més de 35 milions de persones al món han hagut de fugir dels seus llocs d'origen, víctimes de la injustícia i la violència. Un terç d'aquests refugiats estan instal·lats provisionalment als camps de refugiats o desplaçats, on esperen que la situació als seus països d'origen s'estabilitzi socialment i políticament per tornar-hi i reprendre la seva vida quotidiana.

Malgrat que hi ha dificultats per garantir alguns dels drets més elementals, com la llibertat de moviment, aquests assentaments són l'opció més viable per assegurar protecció i assistència als desplaçats, com també per organitzar el retorn als seus països un cop acabats els conflictes.

Davant d'una realitat tan complexa, la comunitat internacional i les organitzacions no governamentals realitzen una tasca fonamental col·laborant amb els refugiats, proporcionant-los ajuda per sobreviure i afrontar els reptes d'una nova vida. Els països receptors de refugiats són els principals responsables de la seva protecció, i les Nacions Unides, a través de l'Alt Comissionat per al Refugiat (ACNUR), donen suport a aquests processos.

Aquesta exposició pretén mostrar la realitat en què viuen milers de persones als camps de refugiats de Kiziba i Gihembe, a Rwanda, a través del reportatge fotogràfic de Sergi Càmera i del documental de Marc Beneria.

Volem agrair la col·laboració i les aportacions de totes les persones que ens han ajudat en la realització d'aquesta exposició, en especial el Servei Jesuïta al Refugiat, l'ACNUR i els refugiats de Kiziba i Gihembe.

La Fundació "la Caixa", a través del seu Programa de Cooperació Internacional, col·labora des del 1997 en diferents projectes per contribuir a millorar les condicions de vida dels refugiats i desplaçats al món.

La regió dels Grans Llacs és una terra rica en minerals i recursos energètics i agrícoles, però malgrat això la majoria de la seva població viu des de fa dècades sumida en la misèria i la violència.

Encara que els primers conflictes de la regió s'inicien el 1959, la gran espiral de violència s'accelera en la dècada dels noranta. Al costat dels conflictes ètnics, derivats en part del traçat de fronteres artificials provocat per la descolonització, la causa de la prolongació del conflicte obeeix, principalment, a raons econòmiques.

Camps de Kiziba i Gihembe.

A finals del 1995, la població tutsi congoleesa que vivia a les regions frontereres amb Rwanda va ser víctima de diverses massacres, a conseqüència de les quals al voltant de 50.000 persones van fugir per refugiar-se a Rwanda. La major part d'aquests congoleesos es van assentar als camps de refugiats de Kiziba i Gihembe el 1996 i 1997 respectivament, sota l'empareda de l'ACNUR. Des d'aleshores, el Congo està immers en una guerra de dimensions regionals i els refugiats no han pogut tornar a les seves llars. L'any 2005 s'estimava que en cadascun dels camps hi havia una població aproximada de 18.000 refugiats. Es tracta d'una població, d'origen rural, dedicada al pasturatge i amb escassíssims recursos.

Alimentació. La distribució de llenya, aigua i menjar als camps es realitza d'acord amb els estàndards marcats a escala mundial per l'ACNUR.

Mensualment es fa la distribució de llenya, que és l'únic combustible utilitzat per cuinar, il·luminar i escalfar. Pel que fa a l'aigua, també se n'ha racionat l'ús: 15 litres per persona al dia.

Tots els mesos cada unitat familiar rep una ració d'aliments, en funció del nombre de membres de la família, que constitueix la quantitat mínima de nutrients necessaris per persona. La ració individual diària per persona que proveeix el World Food Program (Programa Mundial d'Aliments) és de 420 g de farina de blat o 350 g d'arròs, 120 g de llegums, 20 g d'oli vegetal, 5 g de sal de cuina i 40 g de CSB (nutrient de soja).

La dinàmica de la distribució del menjar difereix d'un camp a un altre i els refugiats són lliures de decidir quan es cuina i quan es menja. Solen ser les dones refugiades les que recullen els aliments prèvia presentació de la targeta de racionament familiar. D'aquesta manera s'assegura un paper més rellevant de les dones a les seves cases, així com en els processos de presa de decisions.

Per diversificar l'alimentació, els mateixos refugiats intercanvien alguns productes en el petit mercat del camp.

També de manera periòdica es distribueixen mantes, roba de vestir i articles per a la higiene.

Habitatge. El camp s'organitza com una petita ciutat: hi ha escoles, centre de salut, mercat, camp d'esports, cementiri, esglésies, etc.

Cada família té dret a un habitatge. Encara que la situació és diferent en cada camp i l'espai disponible en cada país és variable, d'acord amb la reglamentació, es recomana que cada habitatge tingui una superfície mínima de 45 m² i no menys de 30 m² i que convisquin un màxim de 8 persones per llar.

Els habitatges són de fang, lona i altres materials reciclats. Cada família és responsable del seu manteniment.

Els serveis bàsics, com ara latrines i distribució d'aigua, són comunitaris, agrupats per zones: per cada 20 persones correspon una latrina, i per cada 250 persones, una aixeta d'aigua

Plànol del camp de Gihembe

Vida quotidiana. La vida al camp de refugiats no difereix gaire de la de qualsevol altra població de l'Àfrica, amb una excepció fonamental: la manca de llibertat de moviment i d'una estructura laboral. A conseqüència d'això, l'activitat diària de la majoria dels refugiats es limita a la que poden dur a terme dins dels camps i als voltants.

Les dones són les responsables de la família, tant pel que fa a tenir cura dels seus components i de l'entorn com pel que fa a la seva manutenció. D'aquesta manera, el seu paper és fonamental.

Els refugiats reben informació de tot el món a través d'alguns televisors i ràdios ubicats a la sala polivalent del camp. Aquesta sala també s'utilitza per a la dansa, el teatre, la música i altres actes comunitaris.

L'esport és l'activitat més popular entre els joves: el voleibol, el bàsquet, el karate i, especialment, el futbol són els més practicats.

Les creences religioses els serveixen per mantenir la fe i l'esperança en el futur, per això l'assistència a les celebracions constitueix un acte social important dins de la vida del camp.

Educació i formació. L'educació és molt important perquè manté viva l'esperança dels refugiats en un futur per a ells i per als seus fills. A més, exerceix un paper rellevant en el foment de la pau, la justícia i la reconciliació.

Aproximadament la meitat dels refugiats del món són nens i nenes i joves fins a 18 anys. La possibilitat de rebre estudis reglats, tant d'educació primària com de secundària, suposa una motivació extraordinària per a aquests nens i joves, i també per a la resta de la comunitat.

Respecte a les xifres d'escolarització, l'any 2006 es comptabilitzen 6.253 estudiants a Gihembe i 6.064 a Kiziba, encara que no tots els nens i nenes d'aquests camps han pogut ser escolaritzats. Les classes estan superpoblades, amb una mitjana de 60 alumnes per aula. A l'inici del curs tots els alumnes reben els materials i uniformes. Els llibres són utilitzats de manera rotatòria per tots els professors.

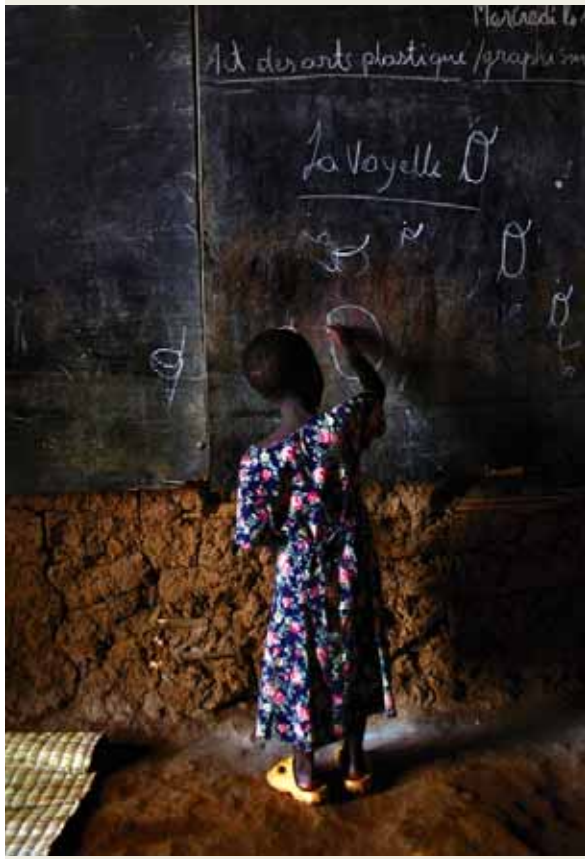
En acabar el curs escolar, els alumnes es presenten als exàmens nacionals, on se sol constatar que aquests tenen un nivell superior als de les escoles rwandeses. Els estudiants que aconsegueixen aprovar l'examen nacional de 3r de secundària es beneficien de beques que els permeten continuar els estudis fora del camp, en diferents escoles públiques del país.

D'altra banda, els joves que acaben els estudis de secundària als camps tenen la possibilitat de treballar com a professors d'educació primària, així com en les activitats que organitzen diverses ONG i altres agències internacionals de les Nacions Unides al mateix camp de refugiats.

Als camps també es porten a terme tallers d'alfabetització, càlcul, costura, fusteria, artesanía, etc.

El Servei Jesuïta per al Refugiats (SJR), com a soci de l'ACNUR, és el responsable de l'educació i la formació en aquests camps.

Salut. La densitat de població als camps és molt alta, a causa, en part, de l'alt índex de natalitat. Per assegurar unes adequades condicions higièniques, regularment es realitzen fumigacions i es netegen els espais comuns.

En general, el refugiat té una fràgil salut física i psíquica. La ruptura violenta amb el seu entorn i el fet de trobar-se en una situació plena de carències perjudiquen seriosament el seu benestar emocional. En són especialment sensibles els infants i adolescents.

Als ancians, els malalts crònics i els individus amb discapacitats se'ls denomina "vulnerables" i reben un tracte específic i personalitzat.

Les malalties més comunes són la malària, les derivades de la malnutrició, els problemes gastrointestinals i els respiratoris. La sida també és un problema important, tot i que no es coneixen xifres exactes d'afectació.

Retorn. Quan es considera que ja no es donen les circumstàncies que van provocar l'èxode de refugiats, aquests tornen als seus països de manera voluntària. En la majoria dels casos cal que l'ACNUR ajudi a la repatriació i la reorganització de la vida dels refugiats al seu país d'origen durant un període que no sol ser superior a dos anys.

Als camps de Kiziba i Gihembe, després de deu anys fora del seu país no és fàcil mantenir expectatives de futur esperançadores. Tot i així, s'ha d'esperar que la pau arribi a la República Democràtica del Congo i que els refugiats puguin tornar algun dia al seu país.

Reptes. L'horitzó dels refugiats als camps, especialment dels més joves, és relativament reduït. Davant d'una realitat tan extensa i complexa, els reptes són tan nombrosos com diferents les situacions a les quals s'enfronten diàriament milions de persones.

En molts llocs del món, els refugiats han creat noves estructures comunitàries que els ajuden a sobreviure i a afrontar els reptes d'una nova vida. Centenars d'experiències nascudes entre la pols dels camps de refugiats han sorprès el món per la seva capacitat d'adaptació a les noves realitats i per la seva fermesa a preparar-se per al retorn a la terra que un dia van haver d'abandonar.

«Una certa garantia que estem en el bon camí cap a la pau és el cansament de la gent cap a la guerra. La societat civil està cansada de la guerra.»

Pare Joaquín Ciervide, Servei Jesuïta al Refugiat, regió dels Grans Llacs, 2006

